

Dr. Nina Novak,
Zavod RS za šolstvo

Treba je delovati po načelu največje koristi za otroka

Intervju z Nives Zore in mag. Renato Zupanc Grom

IZVLEČEK: Prehod iz vrtca v šolo zahteva povezovanje na več nivojih: povezovanje vrtca in šole kot institucij, povezovanje strokovnih delavcev, povezovanje pedagoških pristopov in nenazadnje povezovanje kurikularnih izhodišč vrtca in šole. V zadnjih letih so potrebe po učinkovitem povezovanju še večje, na kar opozarjata tudi vodji oddelkov za predšolsko vzgojo in osnovno šolo na Zavodu RS za šolstvo, ki na osnovi dolgoletnih izkušenj in poznavanja zakonodajnih in strokovnih izhodišč usmerjata svetovalce, učitelje in ravnatelje k ureditvi področja prehoda. Izpostavljena področja se nanašajo na spodbudno učno okolje, diferenciacijo, individualizacijo in personalizacijo, na formativno spremljanje otroka, kakor tudi na potrebne sistematične spremembe v praksi in na sistemski ravni. Svoje poglede in izkušnje sta delili v intervjuju.

Ključne besede: prehod, kontinuiteta, otrokova največja korist, vrtec, šola

Importance of Acting in Child's Best Interest

Interview with Nives Zore and mag. Renata Zupanc Grom

Abstract

The transition from kindergarten to school requires integration at several levels: integration of kindergarten and school as institutions, integration of professionals, integration of pedagogical approaches and, last but not least, integration of kindergarten and school curriculum. The need for effective integration has recently been acknowledged by the heads of early childhood education and primary school departments at the National Education Institute of the Republic of Slovenia. They have been guiding counsellors, teachers and headteachers on how to regulate the area of transition, based on their long experience and knowledge of the legislative and professional bases. The highlighted areas relate to a stimulating learning environment, differentiation, individualisation and personalisation, formative monitoring of the child, and the necessary systematic changes in practice and at the system level. The interviewees discuss their perspectives and experiences.

Keywords: transition, continuity, child's best interest, kindergarten, school

Uvod

Razmišljanje o prehodu iz vrtca v šolo in iskanje rešitev za to področje pripelje do vrste vprašanj, ki se močno

dotikajo sistemske ureditve, preteklih izkušenj in zahtevajo povezanost različnih resorjev. Z namenom pridobitve širšega pogleda na področje prehoda iz vrtca v šolo, smo k intervjuju povabili Nives Zore,

vodjo Oddelka za predšolsko vzgojo na Zavodu RS za šolstvo in mag. Renato Zupanc Grom, vodjo Oddelka za osnovno šolo na Zavodu RS za šolstvo.

Nives Zore ima 36 let delovnih izkušenj, od tega 8 let v vrtcu v Ljubljani, 28 na Zavodu RS za šolstvo, kjer je bila 20 let kot svetovalka za predšolsko vzgojo, sedaj je osmo leto vodja Oddelka za predšolsko vzgojo. Mag. Renata Zupanc Grom je 23 let delovala na srednji strokovni in poklicni šoli, od tega 16 let kot ravnateljica šole, 5 let na Ministrstvu za izobraževanje znanost in šport, 5 let kot ravnateljica osnovne šole, sedaj pa 3 leta kot vodja Oddelka za osnovno šolstvo na Zavodu RS za šolstvo. O temah prehod iz vrtca v šolo, kontinuiteti na prehodu iz vrtca v šolo ter izzivih in rešitvah smo spregovorili v intervjuju, ki sledi.

PREHOD IZ VRTCA V ŠOLO

»Menim, da je prehod otroka iz vrtca v šolo za starše večji stres, kot za otroke.«

»Zavedati se je treba, da je vse, kar je otrok počel v prvih šestih letih svojega življenja, pravzaprav učenje in da priprava na šolo ne poteka v letu pred vpisom otrok v šolo.«

Kako otroci v vrtcu doživljajo, občutijo prehod iz vrtca v šolo, kako sprejemajo ravnanje odraslih?

Nives Zore: Za otroke in njihove družine je prehod iz vrtca v šolo pomemben mejnik v življenju. Pomeni novo izkušnjo, ki lahko povzroči tako navdušenje kot nelagodje ali negotovost. Če imajo otroci in njihove družine pozitivne izkušnje s preходом iz vrtca v šolo in samim začetkom šolanja, pridobijo pozitivne izkušnje in zaupanje za vse nadaljnje prehode v izobraževanju.

Otroci se veselijo, da bodo šli v šolo in so na to ponosni. Že z vpisom v šolo, ki se zgodi v februarju, pridobijo občutek nečesa pomembnega in vznemirjujočega. Če se v vrtcu vzgojiteljice z otroki in starši pogovarjajo o šoli kot prijetni izkušnji, je prehod v šolo pomirjujoč in vzpodbuden. V primeru, da starši izražajo pomisleke o tem, ali je njihove otrok pripravljen oz. zrel za šolo, morajo strokovni delavci informacije, ki jim jih posredujejo starši o otroku, jemati resno. Starši otroka najbolj poznajo. Vsekakor je treba delovati po načelu največje koristi za otroka.

Menim, da je prehod otroka iz vrtca v šolo za starše večji stres, kot za otroke. Iz poznanega okolja v vrtcu bo njihov otrok prišel v neznano okolje, poleg tega pa

tudi ne vedo, kako poteka dan in kaj se bo od njihovega otroka pričakovalo.

Slika 1: Nives Zore, vodja Oddelka za predšolsko vzgojo na Zavodu RS za šolstvo

Kako poteka priprava na šolo v večini vrtcev?

Nives Zore: Zavedati se je treba, da je vse, kar je otrok počel v prvih šestih letih svojega življenja, pravzaprav učenje in da priprava na šolo ne poteka v letu pred vpisom otrok v šolo. Oddelki otrok v zadnjem letu pred vstopom v šolo obiskujejo okoliške šole, skupaj s prvimi razredi imajo skupne dejavnosti, na obisk pridejo učiteljice. V vrtcu se vzgojitelji s starši pogovarjajo o vprašanjih, povezanih s pripravljenostjo otrok na šolo, staršem dajejo povratne informacije o procesu učenja in napredka njihovih otrok.

Kakšen bi bil vaš nasvet učiteljicam in vzgojiteljicam prvih razredov glede sprejema in uvajanja otrok v šolo? Katere značilnosti (vsebinske in organizacijske) vrtca bi morala šola ohraniti, nadaljevati?

Nives Zore: Pomembno je, da se otrok v novem okolju, tj. v šoli, dobro počuti in da postopoma razvije veščine sobivanja med vrstniki in v novih pogojih, s podporo strokovnih delavcev. Vsi strokovni delavci, tako v vrtcu kot v šoli, morajo poznati in upoštevati temeljna vedenja o razvoju otroka in značilnostih njegovega učenja v tem obdobju.

Svetujem, da starši spoznajo učiteljico, ki bo imela njihovega otroka v 1. razredu, prostor (učilnico in garderobo), kjer bo njihov otrok bival in imel svoje stvari. Staršem naj se omogoči, da bodo v stiku z učiteljico in da se vzpostavi prisotno človeško zaupanje.

Učitelji naj se z otroki veliko pogovarjajo, se z njimi igrajo, predvsem pa naj ujamejo njihov individualni ritem razvoja in to tudi res upoštevajo, zato naj z vsebino ne hitijo. Ker otrok veliko sedi, naj bo v šoli veliko gibanja. Učitelj bi moral dobiti informacije o otroku, ki bi bile v podporo uspešnemu prehodu – od staršev

ali vzgojiteljev naj pridobijo informacije o otrokovih izkušnjah ob morebitnih prejšnjih prehodih, starši ali vzgojitelji naj učitelje seznani z opažanji in spoznanji o njihovem otroku ter otrokovih potrebah (npr. potreba po počitku ...).

KONTINUITETA NA PREHODU IZ VRTCA V ŠOLO

»Odstopanje, ki bi moralo biti izjema, je postalo pravilo na veliki večini šol.«

»Učenec 1. razreda ni pomanjšan odrasel, zato učilnice niso zgolj pomanjšano pohoštvo, pomanjšani stoli in klopi. Oziroma nikakor niso samo to.«

V čem so si Kurikulum za vrtce in učni načrti za OŠ (program OŠ) blizu?

Nives Zore: Oba programska dokumenta *Kurikulum za vrtce* in *Učni načrti za 1. razred* izpostavljata skrb za dejavno učenje otrok in zagotavljanje udobnega in za učenje spodbudnega okolja. Kurikulum za vrtce je usmerjen v celovit razvoj in učenje otroka, poudarja pomen spodbujanja razvoja kompetenc za vseživljenjsko učenje posameznika, t.j. kritičnost, samozavest, iniciativnost in samostojnost, pomen spodbujanja porajajoče se pismenosti in drugih vrst pismenosti, ki omogočajo posamezniku, da pridobi osnovne izkušnje in različna znanja z vseh področij dejavnosti.

Prav tako se za vse predmete v 1. razredu v učnih načrtih upošteva razvojna stopnja učencev in načini učenja, ki so primerni za otroke pri šestih letih starosti. Pomembni standardi znanja, ki se nanašajo na npr. pisanje, branje so naravnani na postopno in individualno pridobivanje znanja, kar pomeni, da je doseganje ciljev razdeljeno na celo prvo triletnje.

Katere prednosti in ovire vidite v določilu, ki je ob uvedbi 9-letne OŠ določalo, da je v prvem razredu poleg učiteljice v polovici ur prisotna še vzgojiteljica oz. vzgojitelj?

Nives Zore: Dobrodošlo je, da sta v prvem razredu devetletne osnovne šole prisotni dve strokovni delavki oz. strokovna delavca – vzgojiteljica/vzgojitelj predšolskih otrok in učiteljica/učitelj razrednega pouka. Med seboj se dopolnjujeta z idejami, več je lahko individualnega dela z otroki. Ker je za otroke šola novo okolje, jim vzgojiteljica zaradi izkušenj z mlajšimi

otroki pomaga k postopnemu prehajanju na drugačen način poučevanja in dela. Vzgojitelj dobro pozna razvojne značilnosti šestletnih otrok in pripomore k spodbudnemu učnemu okolju, ki bo pripomoglo k optimalnemu razvoju otroka.

Katera odstopanja so tista, ki rušijo pedagoško, didaktično in razvojno kontinuiteto ob vstopu otrok v šolo?

Renata Zupanc Grom: S konceptom devetletke in z Zakonom o osnovni šoli je predvideno, da učence prvega razreda osnovne šole hkrati poučujeta učitelj razrednega pouka in vzgojitelj predšolskih otrok. Upoštevajoč, da na šoli lahko pride do določenih občasnih kadrovskih in organizacijskih sprememb, je v zakonu zapisano, da v 1. razredu izjemoma lahko poučujeta dva učitelja razrednega pouka. Čeprav se pedagoška in didaktična kontinuiteta zagotavlja s skupnim timskim načrtovanjem in izvajanjem pouka dveh strokovnih delavcev, od katerih je eden učitelj razrednega pouka, drugi vzgojitelj predšolskih otrok, se nam je v praksi zgodilo, da na večini šol v 1. razredu poučujeta dva učitelja razrednega pouka. Odstopanje, ki bi moralo biti izjema, je postalo pravilo na veliki večini šol. Ravnatelji navajajo, da kot drugega strokovnega delavca v 1. razredu zaposlujejo učitelje razrednega pouka, kar jim zagotavlja lažjo organizacijo nadomeščanja odsotnih učiteljev razrednega pouka od 1. do 5. razreda. Tako se nam v sistemu dogaja, da se odmikamo od didaktične kontinuitete, ki jo zagotavljajo strokovni delavci, ki poznajo tako značilnosti zgodnjega učenja (vzgojitelj predšolskih otrok) kot tudi značilnosti prehoda na šolsko, formalno učenje (učitelj razrednega pouka). Pedagoško kontinuiteto in kontinuiteto pristopov posameznemu otroku v 1. razredu zagotavlja strokovna delavca, ki dobro poznata razvojno stopnjo ter didaktične pristope za učenje mlajših otrok. Tako zagotavljamo kontinuiteto v učenju med vrtcem in šolo ne le s kurikulumom, programom in s cilji, temveč tudi s timskim poučevanjem učitelja razrednega pouka in vzgojitelja v 1. razredu. Pedagoška kontinuiteta pomeni strokovni izbor metod dela, učnih gradiv, spremljanje napredka otroka s pristopom, ki omogoča njegov optimalen razvoj v spodbudnem okolju, kjer so šestletnikom prilagojeni prostori, čas za posamezne dejavnosti, dolžina posamezne učne ure, način dela v kotičkih in fleksibilen urnik. Učenec 1. razreda ni pomanjšan odrasel, zato učilnice niso zgolj pomanjšano pohoštvo, pomanjšani stoli in klopi. Oziroma nikakor niso samo to. Učilnica, kjer poteka formalno učenje šestletnikov, mora biti zelo prilagodljiv prostor, ki omogoča različne oblike dela, ponuja prostor za igro, saj je igra najbolj naravna oblika učenja. Pri tem je treba zagotoviti tudi čim več igre na prostem, tako da se celotnemu razredu omogoči odhod na prosto.

S konceptom devetletke je bilo tudi predvideno, da učiteljica oziroma učitelj razrednega pouka spremlja otroke iz prvega razreda v drugi in tretji razred. Predvideno je torej, da učiteljica oz. učitelj poučuje učenke in učence v celotnem prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju, ko traja opismenjevanje. S tem se zagotavlja stalnost, varnost in kontinuiteta.

Slika 2: Mag. Renata Zupanc Grom, vodja Oddelka za osnovno šolstvo na Zavodu RS za šolstvo.

Pogosto se pojavljajo očitki šoli, da se otroke prehitro »pošola« in vrtcem, da posegajo v šolski program? Kaj menite o tem?

Renata Zupanc Grom: Očitki, da se je 1. razred precej »pošolal«, da je postal zelo zahteven, se slišijo pogosto kot argument staršev, ki predlagajo odlog šolanja svojega otroka. Pogosto kot razlog za odlog vpisa svojega šestletnika starši navajajo, da je njihov otrok še preveč razigran, ni pripravljen na dolgo sedenje pri miru v razredu, ne more se koncentrirati dlje časa na neko dejavnost, še ne bere, ne piše ... Tudi nekateri učitelji menijo, da je prvi razred postal veliko bolj zahteven kot je bil pred leti. Kot argument navajajo zahtevne učbenike in delovne zvezke, ki zahtevajo od otroka dolgo reševanje posameznih nalog.

IZZIVI IN REŠITVE

»Prvi razred je obdobje, v katerem morajo prevladovati dobra poučevalna praksa, individualni pristop, spremljanje napredka otroka, prepoznavanje in razvoj njegovih potencialov ter podpora pri učenju.«

Pripravlja se prenova Kurikuluma za vrtce. Kako se bo spremenil in na kaj bo na prehodu treba še posebej upoštevati, tudi spremeniti glede na dosedanje prakso?

Nives Zore: V prenovljenem kurikulumu se bo posebna pozornost namenila postopnemu uvajanju otrok v vrtec ter vstop otrok v šolo, saj je predšolski otrok praviloma deležen dveh pomembnih prehodov, prehoda iz družine v vrtec kot prehoda iz vrtca v šolo. Poudarilo se bo pomen stalnega in kakovostnega sodelovanja s starši ter s šolo.

Kateri izzivi osnovne šole so na prehodu iz vrtca v šolo največji? Kaj bi bilo treba narediti? Katere spremembe se obetajo?

Renata Zupanc Grom: Najpomembnejši in najprijetnejši izziv za šole je priprava na prihod otrok iz vrtca ali otrok, ki niso bili vključeni v vrtec, v 1. razred. Prihod prvošolcev je za vse zaposlene na šoli izjemno pomemben dogodek. V organizacijskem smislu mora šola poskrbeti, da učitelj in vzgojitelj v prvem razredu poznata razvojne značilnosti učencev in posebnosti zgodnjega učenja, da dobro sodelujeta med seboj in predstavljata zmagovalni tim. Treba je zagotoviti kakovostne učne pripomočke, okolje, ki omogoča najrazličnejše sodobne, otroku primerne dejavnosti, ki se lahko hitro spremenijo. Zagotoviti je treba izhod iz učilnice na prosto, opremiti kotičke in pripraviti pohištvo, ki omogoča vzgojitelju in učitelju izvajanje najrazličnejših didaktičnih oblik, ki omogoča igro, gibanje in učenje. Otrokom je treba pripraviti različne učne situacije, v katerih pridobiva najrazličnejša znanja in spretnosti. Učenci spoznavajo svet in razvijajo veščine skozi različne didaktične igre. Učilnico je treba opremiti s kakovostnimi pripomočki za učenje, raziskovanje, ustvarjanje, glasbo, ples in igro.

Prehod v prvi razred mora biti prijetna izkušnja za otroka in njegove starše. Na ta dogodek se učitelji pripravljajo skoraj celo leto pred prihodom otrok. Vedno se nova generacija otrok razlikuje od prejšnje, vedno je nekoliko drugačna. Pomembno se mi zdi, da strokovni aktiv učiteljev prvega vzgojno-izobraževalnega obdobja, še posebej učitelji prvega razreda, pridobijo informacije o otroku. Z vidika pedagoškega kontinuuma je pomembno, da vrtec, starši in šola izmenjajo informacije o otroku z namenom, da se zagotovi varno, spodbudno učno okolje in individualni pristop. Poznamo številne dobre prakse sodelovanja vrtcev in šol, ki skupaj načrtujejo in izvajajo dejavnosti, ki pripomorejo k mehkejšemu prehodu v šolo. Zelo dobre izkušnje z vključevanjem v prvi razred imajo šole, kjer se dejavnosti za uspešen prehod iz vrtca v šolo načrtujejo z letnim delovnim načrtom in zajema sodelovanje tako z vrtcem kot tudi s starši bodočih učencev, tudi tistih, ki niso vključeni v vrtec. Priprava na prihod prvošolcev

vključuje tudi sodelovanje s starši. Prvi roditeljski sestanek, na katerega šola povabi starše bodočih učencev in jim predstavi delo v 1. razredu, je izjemno pomemben za razbijanje mitov o šoli, v kateri je prostor samo za tiste, ki znajo pisati oziroma mita o šoli, s katero se zaključí obdobje brezskrbnega otroštva, brezskrbne otroške igre. Strokovni delavci šole in vrtca lahko nudijo pomembo strokovno podporo staršem pri usmerjanju njihovih pričakovanj do šole in pri odpravi strahov od zahtevnega prvega razreda.

Prvi razred je obdobje, v katerem mora prevladovati dobra poučevalna praksa, individualni pristop, spremljanje napredka otroka, prepoznavanje in razvoj njegovih potencialov ter podpora pri učenju. Učitelj je v prvem razredu za učenca izjemno pomembna oseba za njegovo dobro počutje. Takrat je pomembno, da razumemo, da je treba pouk prilagoditi šestletnikom.

Pripravlja se prenova učnih načrtov. Kako bo vplivala na prehod iz vrtca v šolo? Katere spremembe se obetajo?

Renata Zupanc Grom: V naslednjih dveh letih se bodo prenovili učni načrti v osnovni šoli in gimnaziji. Osnova za prenovu učnih načrtov so Izhodišča za pripravo učnih načrtov, ki jih je potrdil Strokovni svet za splošno izobraževanje. V izhodiščih je opredeljeno, da bodo učni načrti ciljno zasnovani, horizontalno in vertikalno povezani s smiselno nadgradnjo ciljev in standardov znanja posameznega učnega načrta v vseh vzgojno-izobraževalnih obdobjih osnovne šole, smiselno se bodo povezovali cilji prvega vzgojno-izobraževalnega obdobja s predšolskim kurikulum ter cilji osnovnošolskih in gimnazijskih učnih načrtov. Novost bo učni načrt za prvo vzgojno-izobraževalno obdobje, ki bo zasnovan tako, da se ohrani celovitost prvega vzgojno-izobraževalnega obdobja. Pričakujemo, da bo nov učni načrt za prvo vzgojno-izobraževalno obdobje omogočal učenje najmlajših učencev tako, da podpiral njihov celostni razvoj, hkrati omogočal pridobivanje temeljnega znanja različnih predmetov.

Namen enovitega učnega načrta je, da učiteljem omogoči smiselno interdisciplinarno obravnavo posameznih vsebin, da bodo učenci lažje dosegali temeljne cilje prvega vzgojno-izobraževalnega obdobja, še posebej cilje, povezane z opismenjevanjem.

Nova zasnova učnega načrta, v katerem bodo povezani predmeti, znanje in veščine, bo učiteljem omogočila drugačno delo v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju, prilagojeno razvojnim značilnostim učencev. Hkrati pa bo od učiteljev in vzgojiteljev terjala nove strokovno utemeljene didaktične pristope in drugačno poučevalno prakso. Predvideno je, da pred in ob implementaciji prenovljenih učnih načrtov poteka strokovno usposabljanje učiteljev in vzgojiteljev.

Prepričana sem, da so izzivi, ki so pred nami, izjemno pomembni za nadaljnji razvoj vzgoje in izobraževanja in da bodo rezultati prispevali h kakovostnemu in učinkovitemu učenju in poučevanju.

Sklep

Kaj bi še želeli sporočiti šolskemu prostoru glede prehoda otrok iz vrtca v šolo in pripravljenosti otrok na učenje?

Nives Zore: Treba je delovati po načelu največje koristi za otroka. Šestletni otrok predvsem potrebuje čas ter preprost, ljubeč in prijazen način za prilagoditev na novo situacijo v vseh možnih vidikih. Da bi se otroci počutili dobro in vključeni ob prehodu v šolo, morajo imeti zagotovljene izkušnje dobrega in občutka varnosti, možnost sodelovanja, možnost zasebnosti in umika od skupinske rutine. Imeti morajo možnost počitka, možnosti za doseganje uspeha in da se izkažejo, podporo njihovim talentom in močnim področjem, možnost ustreznih načinov za uspešno komunikacijo ter pomoč pri vzpostavljanju odnosov med učenci in razvijanju občutka pripadnosti.

Otroci morajo najprej imeti občutek, da so sprejeti, da se spoštuje njihova identiteta in potrebe ter da sta podprti njihova ustvarjalnost in učenje na njim lasten način.

Renata Zupanc Grom: Izkušnje in uspešnost otroka v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju so izjemno pomembne za nadaljnje vseživljenjsko učenje. Vsak izmed nas se dobro spominja učiteljice v prvem razredu. Ne spominjamo se več, kaj vse nas je naučila, spominjamo pa se, kako smo se ob njej počutili. Naloga šole, posebej ravnatelja kot pedagoškega vodje, je, da zagotovi učencem najbolj prijetno izkušnjo ob vstopu v šolo, da jim zagotovi pogoje za spodbudno in varno okolje, kakovostni pouk, pedagoško kontinuiteto, da podpre in spodbuja učitelje, da timsko sodelujejo, se nenehno razvijajo, spopolnjujejo in izpopolnjujejo svojo poučevalno prakso.

Obema intervjuvankama se zahvaljujemo za sodelovanje v intervjuju, deljena priporočila in izkušnje.

